

Täysistunto

Torstai 20.10.2022 klo 15.59—20.56

4. Lakialoite laiksi lapsilisälain muuttamisesta

Lakialoite LA 32/2022 vp Pekka Aittakumpu kesk ym.

Lähetekeskustelu

Puhemies Matti Vanhanen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. — Keskustelu, edustaja Aittakumpu.

Keskustelu

20.26 **Pekka Aittakumpu kesk** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten edellinen asiakohta, myös tämä asia koskettaa suuresti meidän maamme lapsia. Äkillinen ruuan, energian ja liikkumisen hintojen nousu koettelee kovasti monia suomalaisia lapsiperheitä, ja voisi sanoa, että aivan erityisesti lapsiperheitä. Keskustalle on tärkeää, että pidämme huolta lasten, nuorten ja perheiden pääsemisestä kriisien yli. Niin korona-aikana kuin nyt energiakriisin keskellä on ollut hyvä linja koettaa välttää 1990-luvun laman aikana tehtyjä virheitä. Lasten kovien kokemusten jäljet näkyvät usein vielä aikuisiällä — laman jälkeen moni kantaa niitä vieläkin mukanaan valitettavasti.

Arvoisa puhemies! Lapsiperheköyhyys on Suomessa vakava ongelma. Tutkimusten mukaan pitkäaikaiset toimeentulovaikeudet lapsena aiheuttavat monenlaisia sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia vielä aikuisena. Taloudellisesti niukoissa oloissa elävät lapset ja nuoret ovat erityisessä vaarassa syrjäytyä ja jäädä opiskelu- ja työelämän ulkopuolelle. Suomessa on noin 120 000 pienituloisessa perheessä elävää lasta. Määrä uhkaa nousta merkittävästi elinkustannusten nousun vuoksi.

Arvoisa puhemies! Keskustan aloitteesta suomalaiset perheet saavat ylimääräisen lapsilisän ensi joulun aatonaattona. Se ei vähennä pienituloisimpien toimeentulotukea. Perheitä ei jätetä yksin. Tänään kuulimme valtioneuvoston istunnosta uutisen, että tilanteen vuoksi ensi vuodeksi nostetaan työttömyysetuuksien lapsikorotusta 20 prosentilla ja toimeentulotuen lapsikorotusta 10 prosentilla. Opintotuen huoltajakorotusta taas nostetaan 10 eurolla kuukaudessa ensi vuoden ajaksi. Perheiden hyvinvoinnista huolehditaan myös alentamalla varhaiskasvatusmaksuja pysyvästi ja korottamalla yksityisen hoidon tuen hoitolisää 100 eurolla. Asumistuen lämmitysnormia korotetaan 57 prosenttia. Nämä ovat tärkeitä toimia. Lapsiystävällisemmän Suomen rakentaminen etenee. Tällä kaudella olemme saaneet jo päätettyä muun muassa keskustan esittämän perhevapaaudistuksen, joka vahvisti äitien, isien ja lasten asemaa. Kotihoidon tuki säilytettiin, vaikka jotkut niin vasemmalta kuin oikealta ovat halunneet leikata sitä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 113/2022 vp

Arvoisa puhemies! Hallitus päätti viime elokuussa toteutetun ylimääräisen sosiaaliturvaetuksien indeksikorotuksen kuluttajahintojen äkillisen nousun vuoksi. Tämä korotus ei kuitenkaan koskenut lapsilisää, koska sitä ei muiden, toistuvaluontoisten sosiaaliturvaetuksien tavoin ole sidottu indeksiin. Siksi keskustan esittämä joulukuun ylimääräinen lapsilisa tulee tarpeeseen, mutta se ei ole riittävä.

Tämä lakialoitteeni esittää, että lapsiperheköyhyyden ja eriarvoisuuden vähentämiseksi, lasten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistamiseksi ja lapsiystävällisemmän Suomen rakentamiseksi on perusteltua sitoa lapsilisa pysyvästi indeksiin. Lapsiperhe on yhteiskunnalle monin tavoin tuottoisa investointi. Syntyvyyden nousu helpottaisi muun muassa eläkejärjestelmämme rahoitusta. Erilaisilla toimilla kannattaa luoda lapsi- ja perheystävällistä Suomea.

Arvoisa puhemies! Eduskunnan tietopalvelun mukaan lapsilisan reaaliarvo on laskenut jopa 34,2–42,4 prosenttia vuodesta 1994. Vuoteen 1993 asti kunnallisverotuksessa myönnettiin lapsivähennys jokaisesta lapsesta sekä yksinhuoltajavähennys. Valtionverotuksessa myönnettiin lapsenhoitovähennys, mikäli huollettavana oli ainakin yksi 3–7-vuotias lapsi. Nämä tuloverolakiin sisältyneet perhepoliittiset verovähennykset poistettiin vuoden 1994 alusta. Vastikkeeksi korotettiin verovapaita lapsilisia. Lapsilisien reaaliarvo on kuitenkin romahtanut viime vuosikymmeninä. Lapsilisa on ollut sidottuna kansaneläkeindeksiin vain vuosina 2011 ja 2012. Muina vuosina se ei ole ollut sidottuna mihinkään indeksiin. Lapsilisa on tosiaan tällä hetkellä ainoa toistuvaluontoinen sosiaaliturvaetus, jota ei ole sidottu kansaneläkeindeksiin.

Eduskunnan tietopalvelun selvityksen mukaan lapsilisia pitäisi vuoden 2022 tasossa korottaa 52–73,7 prosenttia, jos vuoden 1994 reaalitaso haluttaisiin palauttaa. Korotukset tarkoittaisivat esimerkiksi ensimmäisestä lapsesta maksettavan lapsilisan 50 euron korotusta, toisesta lapsesta maksettavan lapsilisan 70 euron korotusta ja viidennestä lapsesta maksettavan lapsilisan 113 euron korotusta kuukaudessa. Tietopalvelun mukaan viisilapsisen perheen saamien lapsilisien arvo on yhteensä noin 400 euroa pienempi vuoden 1994 tasoon verrattuna. Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiön selvityksen mukaan vuonna 2022 kuluttajahintojen nousu vaikuttaa erityisesti pienituloisten ja lapsiperheiden talouteen. Näiden seikkojen takia lapsilisa tulee sitoa indeksiin. Tulee myös laatia ja päättää selkeä ohjelma, jolla lapsilisien reaaliarvo palautetaan vähintään 1990-luvun alkupuolen tasolle.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kinnunen.

20.32 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Kiitos edustaja Aittakummulle tämän tärkeän lakialoitteen tekemisestä. Allekirjoitin sen oikein mielelläni.

Katson aluksi historiamme hämärälle puolelle. Vuonna 1868 Suomessa elettiin hirmuista nälkävuotta. Takana oli useita huonoja satovuosia, sitten tuli vuosista pahin. Nälänhädän seurauksena maahamme syntyi ainoastaan 43 700 lasta. Sen jälkeen syntyvien lasten määrä oli joka vuosi yli 50 000 aina viime vuosiin saakka. Pohjat nähtiin 2019, viime ja toissa vuonna syntyvyys nousi. Heinäkuussa tulleen tiedon mukaan on kuitenkin niin, että kuluvan vuoden ensimmäisellä puolikkaalla syntyi lapsia vähemmän kuin koskaan ennen. Tilasto ennakoi vauvalukua, joka jäisi yhtä alas kuin historiamme surkeimpana vuonna. Se on pysäyttävää, kun ottaa huomioon, että suomalaisia oli silloin alle kaksi miljoonaa ja nyt meitä on huomattavasti enemmän.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 113/2022 vp

Arvoisa puhemies! Meidän on ratkaistava tilanne. Ilman lapsia ei ole tulevaisuutta. Mutta mistä tämä johtuu? Syntyvyys laski 2010-luvulla dramaattisesti. Taustalla on varmasti monia syitä. Taloudelliset ajat ovat olleet epävarmat, henkinen pahoinvointi on lisääntynyt, nuoret ahdistuvat ilmastonmuutoksen ja nyt myös turvattomuuden vuoksi, moni ei uskalla perheellistyä. Kun ikäluokka jää pieneksi, se pienentää myös seuraavaa ikäluokkaa, koska perheellisää saavia on jo valmiiksi aiempaa vähemmän. Ongelma kertaantuu. Vähitellen väestöpyramidi kääntyy pääläelleen ja kansa harmaantuu. Näin meille on kovaa vauhtia käymässä.

Tilanteen voi myös kääntää. Ruotsissa syntyvyys alkoi nousta perhevapaaauudistuksen jälkeen vuosituhaten vaihteessa. Virossa syntyvyys on saatu 2010-luvulla nousuun. Virossa tehtiin tietoinen päätös panostaa lapsiperheisiin. Lapsilisä nostettiin merkittävästi, mikä synnytti vauvabuumin.

Arvoisa puhemies! Miksi emme pystyisi samaan? Keskustan tavoitteena on rakentaa Suomesta maailman lapsiystävällisin maa. Se edellyttää konkreettisia tekoja ja päätöksiä lapsiperheiden hyväksi. Lapsilisien sitominen indeksiin olisi ja on juuri sellainen teko. Kuten lakialoitteessa kuvataan, lapsilisien reaalin arvo on pudonnut jopa yli 40 prosenttia. Lapsilisan ostovoima laskee koko ajan kustannusten noustessa. Muutos tarvitaan nopeasti.

Useimmissa perheissä lapsilisät menevät suoraan arjen tarpeisiin. Niiden nostaminen olisi valtiovaltalta selvä viesti ja tuen osoitus perheellisille ja sellaisiksi aikoville.

Tässä yhteydessä on mukava todeta, että tällä kaudella saimme perhevapaaauudistuksen valmiiksi. Se on iso parannus perheiden elämään. Äitien vapaat eivät lyhene, isät voivat käyttää joustavasti perhevapaata entistä enemmän. Myös kotihoidon tuki säilyy.

Eikä sovi unohtaa joulukuussa maksettavaa ylimääräistä lapsilisää. Moni väheksyi tai paheksui tätä ehdotusta. Kysyttiin, miksi ylimääräinen tulonsiirto pitäisi maksaa kaikille tuloihin katsomatta. Maksuton koulutus, äitiyspakkaus, neuvolat ja lapsilisät kuuluvat kaikille perheille ja lapsille. Lapsilisä on tulonsiirto lapsiperheiden ja lapsettomien välillä. Sitä ei ole tarkoitettu tulojen tasaamiseen, mitä varten meillä on toimivammat työkalut. Lapsilisä ei ole kuitenkaan automaattinen etu, vaan sitä haetaan.

Suurimmalla osalla perheistä lapsilisät tulevat aitoon arjen pyöritykseen. Joulukuun kaksinkertainen lapsilisä paikkaa hintojen nousun tuomaa tukalaa tilannetta perheissä tulevana talvena. Yhteisenä tehtävänä on poistaa lapsiperheköyhyys maastamme.

Arvoisa puhemies! Muutakin tarvitaan. Lapsiystävällisyys tarkoittaa myös asenteiden muokkaamista, sitä, että työnantajat suhtautuvat suopeasti työntekijöiden perheellisyyteen sekä työn ja perhe-elämän joustavaan yhteensovittamiseen. Tarvitaan sitä, että lapset ovat tervetulleita kirjastoon, taidenäyttelyyn, kauppaan tai ravintolaan, missä ikinä liikumme. Hymyillään, kun kohtaamme lapset ja heidän vanhempansa.

Tarvitsemme myös luottavaa puhetta siihen, että Suomessa on hyvä saada ja kasvattaa lapsia. Sen pitäisi onnistua, koska näin todella on, mutta tehdään maastamme vielä parempi kaikille lapsille ja lapsiperheille.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Savola poissa, edustaja Kettunen poissa. — Edustaja Mäkelä.

20.38 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Tämä lakialoite on hyvin kannatettava, ja katsoin ihan mielenkiinnolla tuon laskelman siitä, miten tavallaan noiden lapsilisien indeksikorjattu kehitys on kulkenut näiden vuosien kuluessa vertailukohdasta huonompaan suun-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 113/2022 vp

taan. En ole aikaisemmin ajatellutkaan, että näin on tapahtunut, mutta niinhän siinä helposti käy, kun jotain asiaa ei sidota indeksiin: sitten hinnat muuttuvat, ja nämä jäävät laahaamaan perässä.

Olen samalla linjalla myös siinä, että lapsilisä on sellainen etuus, jota ei mielestäni pitäisi sitoa saajan tulotasoon. Kyllä tässä maassa on jo tarpeeksi moni asia pilalle verotettu, ja ahkeruudesta ja työn tekemisestä rangaistaan jo riittävästi, niin että olisi edes joitain asioita, jotka irrotettaisiin tästä jatkuvasta patologisesta demariuden kehästä, jota tämä asia edustaa. Ja mielestäni juuri tämä syntyvyys on niin suuri kansallinen kysymys, että ainakin se voitaisiin ottaa omana asianaan irti tästä normaalista hengiltä verottamisen kulttuurista ja tulojen tasaamisesta, koska syntyvyyttä tarvitaan ja kaikki lapset Suomessa, suomivauvat, ovat tarpeen.

Syntyvyyttä on pakko saada lisää tulevaisuudessa. Menneitä virheitä me emme pysty korjaamaan, mutta tulevaisuuteen täytyy panostaa. Ja nämä etuudet eivät näilläkään korotuksilla riittäisi mihinkään verrattuna siihen, mitä ne ovat monessa muussa maassa, joissa on sama ongelma väestön ikääntymisestä ja syntyvyyden alenemisesta. Itä-Euroopan maista meidän tulisi ottaa tässä asiassa esimerkkiä. Edellisen puhujan mainitsema Viro on yksi hyvä esimerkki. Siellä lapsilisiä on nostettu ja ne ovat tällä hetkellä paikalliseen palkkatasoon ja tulotasoon suhteutettuna jo merkittäviä etuuksia, eli niillä on jo jotain oikeaa taloudellistakin merkitystä sen perheen perustamisen ja perheenisäyksen hankinnan kannalta. Ja käsittääkseni esimerkiksi Unkarissa ne etuudet saattavat olla jopa merkittävämpiä kuin Virossa, eli panoksia on pakko laittaa asiaan.

Asenteestahan tässä lopulta on kysymys. Maailman köyhimmät maat ovat monesti maailman onnellisimpia maita, ja Suomessa onnistutaan olemaan joissain asioissa onnettomia, vaikka olemme maailman rikkaimpien maiden joukossa. Tämä alhainen syntyvyys on enemmän ja vähemmän asennekysymys, johon pitää puuttua myös muilla asioilla kuin taloudellisilla kannustimilla, mutta myös taloudellisia kannustimia on syytä olla.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kankaanniemi.

20.41 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa herra puhemies! Kiitos edustaja Aittakummulle ja Kinnuselle ja muille, jotka ovat tämän aloitteen tehneet. Totesin tuossa, että myös sosiaali- ja terveysministeri Hanna Sarkkinen 11. päivä kesäkuuta tänä vuonna esitti lapsilisien sitomista indeksiin puhuessaan Vasemmistoliiton puoluekokouksessa Porissa. Ja nyt kun te, arvoiset edustajat, edustatte toista hallituspuoluetta keskustaa, joka vielä on valtiovarainministeripuolue, odottaisin, että nyt hallitus toimisi tässä asiassa, kun kaksi merkittävää puoluetta hallituksen sisältä asiaa on ajamassa. Eli tämä ajatus saa kyllä tukeni.

Edustaja Aittakummulle pieni tarkennus. Taisitte sanoa, että 90-luvun laman aikaan leikattiin lapsilisiä. Näin ei tehty Ahon hallituksen toimesta. Ahon hallitus ei sosiaaliturvaa leikannut, vaan Lipposen ensimmäinen hallitus, joka aloitti 95. Se hallitus toteutti niin sanotun kuuluisan Liisan listan, johon sisältyi yhtenä useasta sosiaaliturvan leikkaustoimenpiteestä myös lapsilisiin kajoaminen. Muistan sen, kun ministeri Huttu-Juntunen asiaa esiteli, ja se oli varmasti vaikea asia vasemmistoliiton ministerille esitellä sellaista asiaa.

Hyvin mielenkiintoista muuten tämmöinen yksityiskohta, että ministeri Sarkkinen on Oulusta ja te olette Oulun vaalipiiristä, [Pekka Aittakumpu: Oulusta!] Huttu-Juntunen oli Oulun vaalipiiristä ja myös Liisa Jaakonsaari, joka antoi nimensä tälle kuuluisalle Liisan listalle, oli sieltä Oulun puolesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 113/2022 vp

Valitettavasti toimenpiteet, joita vietiin silloin ja joita nyt viedään eteenpäin, ovat vastakkaisia — tai oikeastaan nyt on onnellista, että ne ovat vastakkaisia sille, mitä silloin hallitus teki. No, ymmärrämme, että silloin taloudellisia vaikeuksia oli. Tosin ei enää 90-luvun lopulla, ei silloin olisi mitään tarvetta ollut perusturvaa leikata. Mutta silloinhan Lipposen hallituksen tähtäimessä oli viedä Suomi mahdollisimman nopeasti Euroopan rahaliittoon, eurojärjestelmään, ja jotta siihen oltiin kelvollisia, piti leikata kipeällä tavalla, ja silloin iskettiin myös kaikkein pienituloisimpien sosiaalietuuksiin, mikä oli todella virhe.

Arvoisa puhemies! Vielä totean, että hyvätuloisille maksetaan lapsilisää, ja suon sen. Mielestäni on oikein hyvä, että nimenomaan hyvätuloiset hankkisivat lapsia ja siitä pieni palkkio annettaisiin, ettei se olisi pelkkä köyhien ilo, jotka sitten eivät ehkä kykenekään tarjoamaan, järjestämään lapsilleen niin hyvää elämää kuin hyvätuloiset. Palkittakoon heitä lapsilisällä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.